

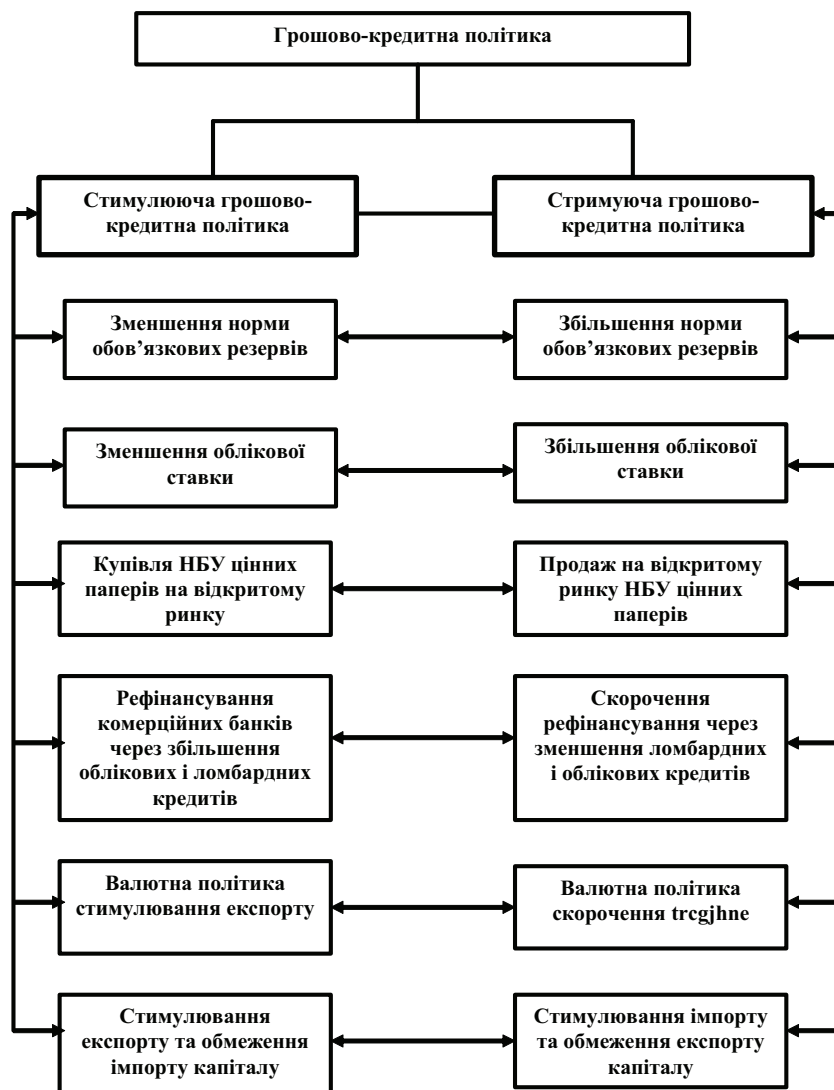

Рис. 1. Структура і інструменти сучасної грошово-кредитної політики

В умовах трансформації економіки України використання сучасних інструментів грошово-кредитної політики поступово зростає за рахунок скорочення адміністративних методів впливу на економіку поступово зростає за рахунок скорочення адміністративних методів впливу на економіку.

Таким чином, реформування сучасної грошової політики в Україні є тривалим і багатофакторним процесом, в якому повинні враховуватись особливості сучасного етапу реформування економіки. Зміст грошово-кредитної

політики еволюціонує разом з розвитком економічних систем і набуває нових ознак і властивостей. Формування адекватної грошово-кредитної політики повинно забезпечувати досягнення стратегічних цілей економічного розвитку раціональним поєднанням тактичних цілей і використанням відповідних інструментів впливу. Можливість застосовувати ринкові інструменти грошово-кредитного регулювання може бути індикатором рівня реформування економіки.

Література

1. Гальчинський А. Теорія грошей. – К. Основи, 2001. – 406 с.
2. Долан Э., Домненко Б. Economics. – М.: Лазурь, 1994. – 542 с.
3. Долан Э.Д., Кэмпбелл К.Д., Кэмпбелл Р.Д. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика. – М.-Л.: Финансы и статистика, 1991. – 446 с.
4. Лютий І.О. Грошово-кредитна політика в умовах перехідної економіки. – К.: Атіка, 1999. – 238 с.
5. Михасюк І., Мельник А. та ін. Державне регулювання економіки. – К.: Атіка, 2000. – 590 с.
6. Закон України "Про Національний банк України" № 597-XIX від 20.05.1999/ Законодавчі інформативні акти з банківської діяльності. – 1999, вип. 7. – С. 3-23.

УДК: 336.76:338.2

А.В. Лелик – Львівська КА

РОЗВИТОК СТРУКТУРИ ПРОПОЗИЦІЇ ГРОШЕЙ У СУЧАСНИХ ЗМІШАНИХ ЕКОНОМІКАХ

Розкрито проблему розвитку і зміни тенденцій у структурі грошової пропозиції сучасних змішаних економік у контексті проведення грошово-кредитної політики зі стабілізації економіки.

A.V. Lelyk – Commercial Academy of L'viv

Development of the Money Supply Structure in Modern Mixed Economies

In the article the problem of development and changing of tendencies in the money supply structure of modern mixed economies in the context of carrying out a monetary-credit policy regarding the economy stabilization is investigated.

У сучасних змішаних економіках питання формування грошової пропозиції має значне теоретичне і практичне значення. Системи грошово-кредитного регулювання значною мірою побудовані на зміні темпів приросту пропозиції грошей. У сучасних умовах зміст та структура пропозиції грошей значно розширюється, що вносить свої корективи у застосування монетарних методів регулювання економікою. Виявлення нових тенденцій у зміні пропозиції грошей у сучасних змішаних економіках є основним завданням нашої роботи.

Пропозиція грошей забезпечує змішану економіку грошовими інструментами. Традиційно грошова пропозиція формується банківськими установами, які володіють функціями з нагромадження грошових коштів на депозитах. Проте у сучасних змішаних економіках спостерігається тенденція розмивання меж між банківськими та небанківськими установами, такими як: страхові компанії, пенсійні фонди, холдингові компанії, інвестиційні посередники та ін.

У більшості країн із змішаною економікою існують значні обмеження для функціонування на грошовому ринку грошових інструментів, які вони

випускають. Проте "де-факто" кількість грошових інструментів, що емісують небанківські установи, постійно зростає, тому законодавство стосовно допуску на грошові ринки таких інструментів поступово лібералізується.

У змішаних економіках межа між інструментами грошового ринку та іншими фінансовими активами визначається не лише за ступенем ліквідності фінансових активів, але і за ступенем захисту від ризику. Д. У Пирс підкреслює, що у сучасній економіці активи тим більш ліквідні і тим більше наближаються до готівкових грошей залежно від того, наскільки вони захищені від ризику, пов'язаним з коливанням їх вартості (5).

Інституційну структуру грошової пропозиції формують депозитні заклади, які є фінансовими посередниками, що створюють боргові зобов'язання – депозити. Внески грошових коштів суб'єктів економічної діяльності та фізичних осіб у депозитні заклади формують грошові кошти на депозитних рахунках. До депозитних інститутів належать: комерційні банки, ощадні і позичкові асоціації, взаємні ощадні банки та кредитні спілки. Депозитні інститути беруть участь у безпосередньому процесі створення депозитів, які визначають обсяги грошової пропозиції.

Ф.С. Мишкін вважає, що такі фінансові посередники, як інвестиційні посередники та договірні ощадні інститути не належать до закладів грошового ринку, оскільки вони не володіють функціями з нагромадження грошових коштів на депозитах (4).

Важливим є те, що в структуру грошового ринку не входять страхові компанії, пенсійні фонди, холдингові та інші інститути, тому що вони не мають права здійснювати емісійні та кредитні операції. Вони мають лише статус банківських клієнтів, а їх грошові операції здійснюються на засадах комерційної діяльності (6). Банківські операції для небанківських суб'єктів грошових ринків є забороненими згідно з національним законодавством більшості країн. Проте у функціонуванні грошових ринків найбільших ринкових економік спостерігається тенденція лібералізації їх діяльності, коли у деяких випадках порушення банківського законодавства залишається поза увагою. У США активно дискутується проблема зміни частини законодавства стосовно заборони небанківським установам здійснювати банківські операції. Основними аргументами прихильників цієї позиції є те, що подібна реорганізація грошового ринку відкриває простір для розвитку ринкових сил. На грошовий ринок будуть допущені додаткові тимчасові вільні кошти більшої частини учасників економічної діяльності.

У процесі формування грошової пропозиції на грошовому ринку потрібно розрізняти поняття "емісія грошей" та "випуск грошей", хоча в більшості випадків вони вживаються як синоніми. Випуск грошей в обіг здійснюється постійно. Комерційні банки надають позички своїм позичальникам і випускають гроші в оборот. Також комерційні банки випускають в обіг готівкові гроші, коли у процесі здійснення касових операцій видають їх клієнтам із своїх операційних кас. Одночасно клієнти банків повертають позички, а також здають готівкові гроші в операційні каси банків. За таких обставин загальна кількість грошей в обігу може не збільшуватися. Під емісією

розуміють такий випуск грошей, який призводить до загального збільшення грошової маси, яка перебуває в обороті. Розрізняється емісія готівкових та безготівкових грошей, проте емісія безготівкових грошей вважається первинною, оскільки готівкові гроші перед появою в обороті все одно набувають безготівкового вигляду шляхом запису на відповідних рахунках банків. Емісію безготівкових грошей здійснюють комерційні банки, використовуючи механізм банківського або кредитного та депозитного мультиплікаторів. Національні банки здійснюють емісію переважно шляхом кредитування комерційних банків.

Грошова пропозиція за рахунок емісії готівкових грошей здійснюється центральним банком через свої розрахункові касові центри. У межах грошово-кредитної політики, яку здійснюють центральні банки, розрахункові касові центри здійснюють емісію готівкових грошей.

Емісія готівкових і безготівкових грошей, а також випуск грошей визначають обсяги пропозиції на грошовому ринку і формують грошову масу. Сукупний обсяг безготівкових і готівкових грошей становить грошову масу. При визначенні ролі грошей розрізняють безготівковий грошовий оборот та безготівковий оборот. Особливістю безготівкового обороту є те, що в його склад входять цінні папери, які передаються при розрахунках (2).

У сучасних розвинутих ринкових економіках грошова маса та її структура постійно розвиваються у складі ринкового механізму економічних систем. Виникнення і розвиток нових видів банківських операцій та послуг, розширення можливостей з залучення тимчасово вільних коштів постійно ускладнює структуру грошової маси. Складові грошової маси володіють різними властивостями. При проведенні грошово-кредитної політики структуризація грошової маси дає змогу використовувати відповідні важелі впливу. Для визначення складових грошової маси використовуються грошові агрегати. У кожній національній грошовій системі використовується власний поділ на грошові агрегати. Найуживанішими грошовими агрегатами є M_0 , M_1 , M_2 , M_3 , M_4 , L .

У зв'язку з розвитком структури фінансових активів у сучасних змішаних економіках постає потреба ідентифікації грошей, тобто виділення тих активів, які відносяться до пропозиції грошей на грошовому ринку.

Крім ліквідного підходу до оцінки грошової маси, на грошовому ринку існує трансакційний підхід, який виходить з того, що гроші є засобом обігу. Такий підхід вилучає з пропозиції грошей активи, які не можуть безпосередньо використовуватись для операції купівлі-продажу, а вимагає їх попередньої конвертації в гроші. Ліквідний підхід виходить з того, що фінансові активи можуть бути легко конвертовані в гроші, без втрати номінальної вартості. При цьому дохід від приросту капіталу є дуже незначним. У такому сенсі вони являють собою форму активів, якими можна виміряти обсяг угод. Таким чином, ліквідний підхід включає "майже гроші" у показник грошової маси (3).

У монетарній теорії до пропозиції грошей відносять ринок позичкових капіталів терміном до одного року. У широкому сенсі пропозиція грошей – це загальний обсяг грошей в економіці, який формується всіма емісійними структурами економіки на чолі з Центральними банками (рис. 1).

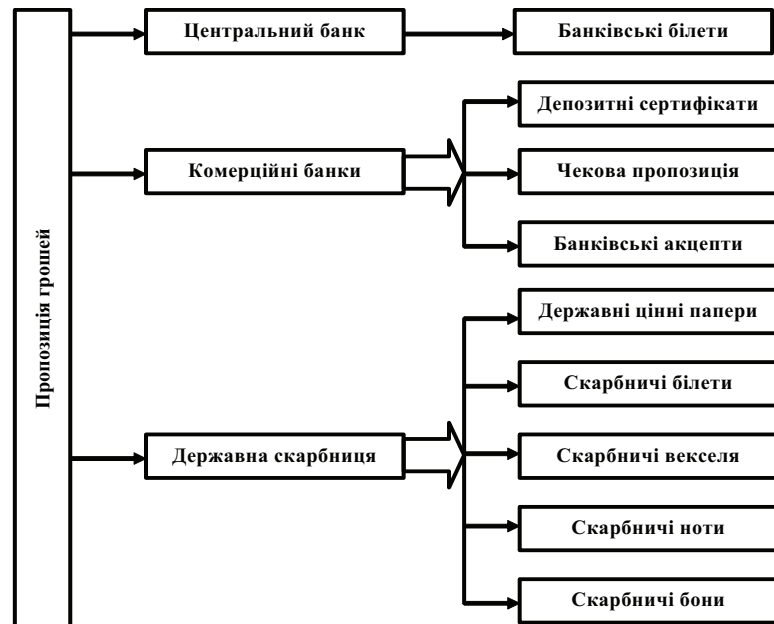

Рис. 1. Структура пропозиції грошей у змішаних економіках

У змішаних економіках регулювання грошової пропозиції виконує дві основні функції:

- забезпечує економіку необхідними платіжними засобами;
- є інструментом державного регулювання економіки.

У змішаних економіках регулювання грошової пропозиції та її структури дає змогу досягати стратегічних цілей стабілізації економіки, серед яких найвагомішими є: висока зайнятість; економічне зростання; стабільність цін; стабільність процентних ставок; стабільність на фінансових ринках; стабільність на валютних ринках.

У сучасних змішаних економіках використовують:

- бюджетно-фіскальне регулювання грошової пропозиції;
- грошово-кредитне регулювання грошової пропозиції.

Залежно від концептуальної обумовленості надається перевага певному методу регулювання грошової пропозиції. У сучасних змішаних економіках поєднуються методи регулювання грошової пропозиції та її структури, які використовуються залежно від економічної кон'юнктури та стану економічного циклу. Для регулювання грошової пропозиції використовуються концептуальні принципи: кейнсіанство, монетаризм та теорії раціональних та адаптивних очікувань.

У *кейнсіанській концепції* грошова пропозиція має кредитний характер. Збільшення або зменшення грошової пропозиції відбувається шляхом зміни процентних ставок. Визначальною рисою кейнсіанства є застосування бюджетно-фіскальних методів регулювання грошової пропозиції. Внаслідок

проведення бюджетно-фіскальної політики загальна пропозиція грошей в обігу не змінюється. Складниками бюджетно-фіскальної політики є стимулююча та контрактивна політика або регулююча та експансіоністська політика.

У межах стабільної пропозиції грошей кейнсіанські методи впливу здійснюють перерозподіл її структури в напрямку підвищення ефективності попиту, що впливає на стан економіки. Погляди Дж. Кейнса були враховані при побудові сучасних грошових систем. У сучасних змішаних економіках золото перетворилося на звичайний товар із плаваючою ціною, що дозволило перейти до кредитних грошей, не зв'язаних із золотими запасами. Можливість регулювання грошової пропозиції пов'язана з кредитною природою сучасних грошей. Частка кредитних грошей у змішаних економіках становить: у США – 80 %, Великобританії – 75 %, Франції – 65 %. Зростання кредитної складової пропозиції грошей є визначальною тенденцією для сучасних змішаних економік. Кредитна складова грошової пропозиції більш гнучко реагує на потреби економіки.

У *монетарській концепції* грошова пропозиція має переважно екзогенний характер, коли шляхом емісії формується за межами економічної системи. Для монетаристів головним є не абсолютні розміри грошової пропозиції, а темпи їх приросту, які, згідно з відомим "грошовим правилом" повинні становити 3-5 % на рік. Для темпів приросту грошової пропозиції використовується вся структура грошової пропозиції. З цією метою здійснюється процедура таргетування (цілевстановлення), коли встановлюються фіксовані показники, досягнення яких повинні прагнути окремі компоненти структури грошової маси – грошові агрегати M_1 , M_2 та M_3 . Контроль за зміною структури грошової пропозиції та темпами її приросту є складовою сучасного грошово-кредитного регулювання економічних систем.

Таким чином, структура грошової пропозиції сучасних змішаних економік постійно розвивається, набуває нових ознак та властивостей. Спостерігається тенденція розмивання меж між банківськими і небанківськими компонентами грошової пропозиції, такими, що визначаються страховими компаніями, пенсійними фондами, холдинговими компаніями, інвестиційними посередниками тощо. Контроль над структурою грошової пропозиції та темпами її зміни є складовою сучасної монетарної політики з регулювання економіки.

В умовах трансформації економіки України тенденції у зміні структури грошової пропозиції, які відбуваються у змішаних економіках, можуть використовуватись як орієнтири при проведенні власної грошово-кредитної політики.

Література

1. Гальчинський А. Теорія грошей. – К.: Основи, 1998. – 416 с.
2. Грищенко О. Гроші та грошово-кредитна політика. – К.: Основи, 1997. – 238 с.
3. Миллер Р.Л., Ван-Хуз Д.Д. Современные деньги и банковское дело. – М.: Инфра-М, 2000. – 824 с.
4. Мишкін Ф.С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків/ Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 962 с.
5. Пирс Д.У. Словарь современной экономической теории Макмиллана. – М.: Инфра-М, 1997. – 608.